

ИЗВЈЕШТАЈ
О ОЦЈЕНИ ПОДОБНОСТИ ТЕМЕ
И КАНДИДАТА ЗА ИЗРАДУ ДОКТОРСКЕ ТЕЗЕ

На основу члана 71. Закона о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, број 73/10) Научно–наставно вијеће Филозофског факултета, на сједници одржаној 26.01.2012. године, бр. 107-4/12, именовало је Комисију за оцјену подобности теме и кандидата за израду докторске дисертације **„Српско православно свештенство у Босни и Херцеговини у аустроугарском раздобљу (1878–1918)“**, кандидата мр Боривоја Милошевића у сљедећем саставу:

1. др Ђорђе Микић, редовни професор Филозофског факултета у Бањој Луци, председник.
2. др Душан Берић, ванредни професор Филозофског факултета у Косовској Митровици, члан.
3. др Сузана Рајић, ванредни професор Филозофског факултета у Београду, члан.

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

- **Ментор, звање, институција у којој је стекао највиша звања, ужа научна област:**

- проф. др Ђорђе Микић, редовни професор Филозофског факултета у Бањој Луци. За професора на Филозофском факултету у Бањој Луци изабран је 1995. године из уже научне области *Национална историја новог вијека*.

- **Остали чланови комисије, звања и институције у којима су стекли највиша научна звања, ужа научна област:**

- проф. др Душан Берић, ванредни професор Филозофског факултета у Косовској Митровици. На истом факултету изабран је за професора из уже научне области *Опита историја новог вијека*.
- проф. др Сузана Рајић, ванредни професор Филозофског факултета у Београду. На истом факултету изабрана је 2011. за професора из уже научне области *Историја српског народа у новом вијеку*.

1. БИОГРАФСКИ ПОДАЦИ, НАУЧНА И СТРУЧНА ДЈЕЛАТНОСТ
КАНДИДАТА

1. Презиме име оца и име	Милошевић Миодраг Боривоје
2. Е-mail и контакт телефон	<u>milosevic977@gmail.com</u> 065/562—754
3. Датум и мјесто рођења	25. 2. 1977. Бања Лука
4. образовање: а) Основна школа б) Средња школа в) Основни студиј г) Постдипломски студиј	а) Основна школа: I-VIII разреда Основна школа „Мирко Вишњић“ у Бањој Луци. б) Средња школа: Средња Медицинска школа I-IV разреда у Бањој Луци. в) Основни студиј: Филозофски факултет, Одсјек за историју, Бања Лука, 2000–2006. г) Постдипломски студиј: Филозофски факултет, Одсјек за историју, област Национална историја 19. вијека, Бања Лука, 2007–2011. Магистрирао 7.7.2011. године на Филозофском факултету у Бањој Луци из уже научне области Национална историја 19. вијека.
5. Радно ангажовање	Од 1997. до 2007. године запослен као новинар и уредник информативног програма у радио станици „НЕС“ из Бање Луке.

	<p>Од 01.10.2007. године запослен као асистент на Филозофском факултету у Бањој Луци на предмету „Национална историја од почетка 19. вијека до 1918“.</p> <p>Одлуком Сената Универзитета у Бањој Луци од 25.01.2012. изабран у звање вишег асистента за ужу научну област Национална историја.</p>
6. Учешће у домаћим и међународним научноистраживачким пројектима	Енциклопедија Републике Српске — 30 одредница за личности из четничког и усташког покрета из раздобља Другог свјетског рата.
7. Знање страног језика	Активно познавање енглеског и пасивно познавање њемачког језика.
8. Учешће у домаћим и међународним научним скуповима и семинарима	<p>Учесник „Новембарског научног скупа“ у организацији Филозофског факултета у Бањој Луци 2008, 2009, 2010. и 2011. године.</p> <p>Учесник семинара Култура сјећања и памћења (Бања Лука 2012), одржаног у организацији УСИ др Милан Васић и Нефеш Хаја из Бање Луке.</p>
9. Објављени научни и стручни радови, приређене библиографије	1. Б. Милошевић, <i>Дјеловање „Народне одбране“ у Босни и Херцеговини од стварања организације до почетка Другог свјетског рата</i> , Радови Филозофског факултета - часопис за хуманистичке и друштвене науке, бр. 12, Бања Лука 2009, 221—240 (научни рад).

	<p>2. Б. Милошевић, <i>Бањалучка богословија као чинилац културног и политичког буђења Босанске крајине</i>, Гласник Српске православне цркве, бр. 12, Београд 2009, 346—350 (стручни рад).</p> <p>3. Б. Милошевић, <i>Аустроугарска политика у Босанској Крајини у окупационом радобљу 1878-1908</i>, Гласник удружења архивских радника Републике Српске, година I, бр. 1, Бања Лука, 2009, 261—275 (стручни рад).</p> <p>4. Б. Милошевић, <i>Католичка пропаганда у Босанској Крајини у аустроугарском радобљу</i>, Гласник удружења архивских радника Републике Српске, година II, бр. 2, Бања Лука 2010, 221—229 (научни рад).</p> <p>5. Б. Милошевић, <i>Мис Аделина Ирби (1833-1911) - Један вијек од смрти српске добротворке</i>, Гласник удружења архивских радника Републике Српске, година III, бр. 3, Бања Лука 2011, 89—99 (научни рад).</p> <p>6. Б. Милошевић, <i>Вукови у јагњећој кожи—неке предрасуде о фанариотским владикама у Босни и Херцеговини</i>, Зборник радова са научног скупа Култура и образовање – детерминанте друштвеног прогреса (достигнућа, домети, перспективе), Бања Лука 2010, 223—234 (научни рад).</p> <p>7. Б. Милошевић, <i>Светозар Милетић и устанак у Босни и Херцеговини 1875—1878. године (у штампи) – (научни рад)</i>.</p> <p>8. Б. Милошевић, <i>Православно свештенство Босанске Крајине у устанку 1875—1878. године (у штампи) – (стручни рад)</i>.</p>
10. Признања	-

2. ЗНАЧАЈ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

• Значај истраживања

Основни разлог проучавања ове теме лежи у њеној неистражености и чињеници да у српској историографији нема студија нити већих научних цјелина о предложеној теми. Живот и улога православног свештенства, важног и препознатљивог друштвеног слоја, у досадашњој историјској науци остала је без заслужене пажње и заокружене научне обраде. Осим неколико монографија које свештенство у Босни и Херцеговини обрађују тек кроз призму свеукупне историје Српске православне цркве, те неколицине радова који се баве односом аустроугарских власти према СПЦ, ускраћени смо за научно дјело које даје цјеловит приказ националног и културног дјеловања српског свештенства у раздобљу ослободилачких покрета и стварања независне националне државе. Посебан акценат ставља се на улогу коју је Српска православна црква са свештенством одиграла у очувању и јачању националне свијести код Срба у Босни и Херцеговини. Премда углавном непросвједи, углед који су уживали у народу гурнуо је православне свештенике у прве устаничке редове у вријеме устанака и ратова за ослобођење током XIX вијека. У измјењеним политичким и друштвеним околностима, у аустроугарском раздобљу, православно свештенство одиграло је важну улогу током борбе Срба за црквено-школску аутономију. Ова питања до данас нису адекватно научно третирана и даље су предмет контраверзи и предрасуда, на шта ће се у дисертацији покушати дати конкретни одговори. На основу релевантних извора и литературе докторска дисертација ће показати да је управо због тако значајне друштвено-политичке улоге коју је свештенство имало крајем XIX и почетком XX вијека, оно стално било на удару аустроугарских власти, те је због тога, као нити један други друштвени слој, претрпело изузетна страдања, која су кулминирала током Првог свјетског рата.

- **Преглед истраживања**

За разлику од неких других области друштвеног живота Босне и Херцеговине, историјска улога православног свештенства у националним и социјалним покретима Срба у Босни и Херцеговини улога још увијек нема комплекснију историографску презентацију. Први озбиљни научни радови посвећени животу и дјеловању православног свештенства у Босни и Херцеговини настали су тек почетком XX вијека. До тада су резултати ријетких истраживања били саопштавани углавном на страницама штампе, најчешће црквеног карактера. Први, који су се ухватили у коштац са наведеним питањима, били су управо припадници свештеничког сталежа: Светислав Давидовић, Петар Рађеновић, Милан Карановић, Симо Стојановић, Нићифор Дучић, Тома А. Братић, Јоаникије Памучина и други. Иако нису били школовани историчари, њихови прилози историји СПЦ на овим просторима представљају темељ на којем су настајали и многи савремени радови.

У раздобљу друге Југославије (1945—1990) овај проблем из идеолошких и политичких разлога није третиран на задовољавајући начин и налазио се на маргинама историјске науке. Срамежљиви покушаји појединих аутора ни изблиза нису у довољној мјери разјаснили ово поглавље српске националне историје. Крајем XX века овом питању нешто више пажње су посветили: Ђоко Слијепчевић, Рајко Веселиновић, Предраг Пузовић, Милорад Екмечић, Васо Војводић, Недељко Радосављевић, Митар Папић, Божо Маџар, Томислав Краљачић, Душан Берић и Ђорђе Микић. У новије вријеме, од аутора из Босне и Херцеговине, историјом СПЦ у општим цртама баве се П. Пузовић, Д. Шућур и Г. Латинић, мада ни један од поменутих аутора није дубље анализирао православно свештенство, као засебан друштвени слој и његову историјску улогу.

- **Радна хипотеза са циљем истраживања**

Српска православна црква у Босни и Херцеговини је кроз своју историју, осим чисто вјерских, имала обилежја политичке и културне организације. Иако су Срби

кроз историју више пута губили и поново градили своју државност и независност, православна црква је, мада разбијена у неколико дијелова, била једина духовна вертикала која је око себе окупљала српски народ, ма гдје он живио или под чијом се управом налазио. Национално организовање српског народа у XIX вијеку одвијало се најприје кроз цркву и њене установе, да би тек почетком XX вијека ту улогу преузела млада, тек стасала интелигенција и политичке странке које су биле у повоју. Аустроугарском окупацијом 1878. године, измијењен је политички положај покрајина, у којима је од тада стварну власт имала Аустро-Угарска, а Турска тек формални суверенитет. Регулисање положаја Српске православне цркве у Босни и Херцеговини, те рада и живота православног свештенства, за окупационе власти је представљало прворазредно политичко питање. Закључењем Конвенције са Цариградском патријаршијом, аустроугарски владар је 1880. добио право да поставља и смјењује архијереје без учешћа народа. Једино у цркви, што је остало ван непосредног уплива власти, била је црквено-школска општина.

Аустроугарска окупација затекла је у покрајинама тројицу посљедњих митрополита туђина: Дабро-босанског Антима у Сарајеву, Захумско-херцеговачког Игњатија у Мостару и Зворничко-тузланског Дионисија у Тузли. Преко грчких владика, који су због бројних злоупотреба одавно изгубили сваки углед у народу, влада није могла спровести никакве реформе унутар СПЦ у смислу политичких интереса аустроугарске политике у покрајинама. Први је разријешен дужности и пензионисан 4. септембра 1880. озлоглашени сарајевски митрополит Антим. На његово мјесто је именован архимандрит Сава Косановић, који је тако постао први Србин на трону сарајевских митрополита од укидања Пећке патријаршије.

Аустроугарска је са великим стрпљењем поткопавала православну цркву и школу, посљедња уточишта народних слобода. Свакодневно фаворизовање католичке цркве одвијало се на штету осталих вјерских заједница. Пропаганда је вршена темељно, систематски и најчешће грубим методама, уз свесрдну помоћ окупационе управе и новопридошлих католичких вјерских редова. Наде носилаца идеја уније распршиле су се временом пред снажним отпором припадника других конфесија, високо развијеном националном свијешћу Срба, као и сталним настојањима православног свештенства у одбрани светиња православне цркве и

народних права. Подстичући унутрашње сукобе и подјеле, праћене католичком пропагандом, окупациона управа је покоравале српског отпора сматрала примарним политичким задатком. Као последицу ограничавања дотадашњих народних права, посебно у области цркве и школе, Срби су отпочели вишегодишњу борбу за црквено-школску аутономију, у коју се активно укључило православно свештенство. Међу православним свештенством најистакнутију улогу имали су С. Трифковић, К. Божић, М. Илић, М. Јовичић, С. Стојановић, Н. Новаковић и други. Покрет, на чијем се челу налазила српска трговачка буржоазија, завршен је 1905. године Уредбом која је, тек дјелимично, задовољила народне интересе. Завршетком борбе Срба за вјерско-просвјетну аутономију почетком XX вијека, на политичкој сцени Босне и Херцеговине појавила се млада, факултетски образована интелигенција, као нови носилац српског националног покрета у наступајућем времену.

Упркос многим искушењима, православна црква је напредовала током аустроугарске окупације. Земаљска влада је повремено, најчешће из пропагандних разлога, издвајала новац за обнову или подизање православних цркава и манастира. Умјесто полуписменог православног свештеника, јавља се образовани свештеник, који је примао плату од државе. Усавршава се образовање свештенства, а 1900. године у Бањој Луци је основана нова епархија, на чијем се челу нашао Евгеније Летица. У Рељеву код Сарајева је 1882. покренута православна богословија, финасирана од стране државе. На жалост, материјални положај православног свештенства остао је, са малим изузецима, веома лош и по аустроугарској окупацији. Крајем XIX вијека, по угледу на Вука Караџића, а на наговор Јована Цвијића, поједини српски свештеници ангажовали су се на првим историјско-етнографским истраживањима овог поднебља. Резултати истраживања М. Карановића, С. Стојановића, Ј. Пеће или П. Рађеновића, објављени махом на страницама црквене штампе, и данас представљају вриједан допринос науци и познавању историје Босне и Херцеговине.

Аустроугарска окупација затекла је православне цркве и манастире у Босни и Херцеговини у тешком стању, углавном запуштене или оштећене. Нове власти су овом питању посветиле озбиљну пажњу, рачунајући да ће преко обнове цркава и

манастира, најприје стећи повјерење православних. Унутар манастриских зидова одвијао се специфични живот монашког братства, увелико другачији од живота парохијалног свештенства. Углед монаха у друштву често је био знатно већи од угледа мирског свештенства. Током вијековне турске владавине стварале су се тзв. „свештеничке династије“, нарочито распрострањене у планинским предјелима Босне. Поједине „династије“ дуго су се одржале, кроз аустроугарско раздобље, све до новијих времена. Крајем аустроугарске владавине у Босни и Херцеговини услиједило је оснивање првих српских политичких организација, али и културно-просвјетних друштава, која ће на себе преузети бригу о друштвено-политичком животу Срба. Дјелатност цркве почела се сводити тек на ужи круг њених вјерских дужности.

У раздобљу од 1914. до 1918. српска црква са свештенством је, по цијену великих људских и материјалних жртава, слиједила национални идеал ослобођења и уједињења српства. Злочини над Србима имали су размјере геноцида, спровођеног физичким истребљењем, систематским депортацијама у логоре, насилним мобилизацијама, те забраном рада свим националним и културним удружењима. Свештеници и учитељи, означени од стране власти за носиоце „великосрпске пропаганде“ у покрајинама, нашли су се први на удару. Сматрани су за стубове народне интелигенције и најчвршћу подлогу српског националног покрета у Босни и Херцеговини. Само на Бањалучком велеиздајничком процесу 1915—1916. суђено је 19 православних свештеника. Имајући у виду страдања кроз које је прошло током рата, православно свештенство је са нескривеним одушевљењем прихватило улазак српске ослободилачке војске у Босну и Херцеговину 1918. и стварање Југославије.

- **Материјал и метод рада**

Проучавање историјске улоге православног свештенства у Босни и Херцеговини повезано је са низом тешкоћа. Физичко уништење, којем је српски народ у Босни и Херцеговини био изложен у XIX и XX вијеку, пратило је затирање

његове духовности и културе. Само током Другог светског рата на простору Босне и Херцеговине уништено је више стотина манастирских и парохијских библиотека и архива, чиме је неповратно изгубљена огромна архивска грађа неопходна за проучавање овог питања. Разумљиво је да ће се рад заснивати на истраживачким методама уобичајеним у историјској науци. То се прије свега односи на проналажење оригиналне и необјављене архивске и библиотечке грађе, њено студирање, анализу, као и коришћење релевантне литературе. Основ рада представљаће архивска грађа из Архива Србије у Београду, Архива Босне и Херцеговине у Сарајеву, Архива Српске патријаршије и Архива Светог Архијерејског Синода СПЦ, Архива САНУ у Београду, док ће у мањој мјери бити кориштена грађа из Архива Републике Српске у Бањој Луци, свих сачуваних архива и библиотека православних црквених епархија у Босни и Херцеговини, те црквени шематизми, новине и часописи из XIX и са почетка XX вијека. У процесу истраживања литературе намјеравамо се ослонити на фондове Библиотеке Филозофског факултета у Бањој Луци, Народне и Универзитетске библиотеке у Бањој Луци, Библиотеке Музеја Републике Српске у Бањој Луци, Библиотеке Српске Патријаршије у Београду, Народне библиотеке у Београду, Библиотеке Матице Српске у Новом Саду, Библиотеке Академије наука и умјетности Републике Српске у Бањој Луци, Библиотеке Земаљског музеја у Сарајеву, Националне и свеучилишне библиотеке Хрватске у Загребу и Народне библиотеке Босне и Херцеговине у Сарајеву.

- **Научни допринос истраживања**

Мада је наведена тема докторске дисертације истраживачки изазовна она ипак није у довољној мјери привукла пажњу овдашњих историчара. Малобројни су улазили дубље у проблем и детаљнија истраживање. Проучавање СПЦ и

историјске улоге његовог свештенства спада у најактуелнија и најсложенија питања којима се бави историјска наука. Квалитетна обрада теме свакако ће представљати драгоцјен прилог познавању историје дјеловања и улоге Српске православне цркве и њеног свештенства као важног чиниоца социјалне динамике српског националног покрета у Босни и Херцеговини у аустроугарском раздобљу. Научно описивање овог процеса треба да путем прикупљања што обимније примарне грађе о историјској улози српског православног свештенства у свим друштвено-политичким покретима Срба у Босни и Херцеговини, омогући његово адекватно научно и критичко објелодањивање широј научној јавности.

3. ОЦЈЕНА И ПРИЈЕДЛОГ

- **Кратка оцјена о научним и стручним квалификацијама кандидата, тј. о његовим способностима да приступи изради дисертације:**

Из података наведених у биографији мр Боривоја Милошевића види се да је успјешно завршио магистарске студије на Филозофском факултету у Бањој Луци. До сада је објавио више научних и стручних радова у научним часописима у Републици Српској и учествовао на више научних скупова у Републици Српској. Комисија сматра да је кандидат научно и стручно квалификован, тј. способан, да приступи изради докторске дисертације на тему „Српско православно свештенство у Босни и Херцеговини у аустроугарском раздобљу (1878—1918)“.

- **Научна или практична оправданост предложених истраживања и резултати који се могу очекивати:**

Разумљиво је да ће се рад заснивати на истраживачким методама уобичајеним у историјској науци. То се прије свега односи на проналажење архивске и библиотечке грађе, њено студирање као и кориштење релевантне литературе.

Тешко је унапријед претпоставити резултате докторске дисертације, осим очекивања да ће кандидат добијене резултате на основу истраживачке методологије уобичајене у историјској науци на најбољи могући начин истражити, критички обрадити и презентовати широј научној јавности.

- **Мишљење о предложеној методи истраживања:**

Приликом израде докторске дисертације кандидат ће користити необјављену архивску грађу, мемоаре, путописе и часописе који су излазили крајем XIX и почетком XX вијека, те релевантну литературу. Рад на изради докторске дисертације проводиће се у више фаза, уобичајених за историјску науку. Прва фаза подразумијева прикупљање објављене историографске литературе о Српској православној цркви, свештенству и вјерским односима у Босни и Херцеговини у аустроугарском раздобљу. Даљи рад повезан је са истраживањем и анализирањем архивске грађе у претходно наведеним архивским установама (Бања Лука, Сарајево, Београд, Загреб, Нови Сад), гдје би била прикупљена необјављена архивска грађа. Трећа фаза представља сједињавање прикупљене грађе у једну цјелину, њено класификовање, сређивање, критичко анализирање и писмено уобличавање по научним и методолошким правилима историјске науке. Посљедња фаза представљаће синтезу, односно уобличавање добијених података и закључака у једну научну цјелину и писање текста.

- **Приједлог са образложеном оцјеном о подобности теме:**

Тема „Српско православно свештенство у Босни и Херцеговини у аустроугарском раздобљу (1878—1918)“ прецизно обухвата све аспекте једног веома значајног друштвеног слоја у српском националном корпусу у Босни и Херцеговини под аустроугарском окупацијом. Научно описивање овог проблема треба да путем прикупљања што обимније примарне грађе (извора) и литературе о историјском значају и улози српског свештенства, омогући његово адекватно научно и критичко објелодањивање научној јавности. Узимајући у обзир наведено,

предложену тему сматрамо у потпуности прихватљивом за истраживање и научно објелодањивање.

• **Приједлог са образложеном оцјеном о подобности кандидата:**

Кандидат мр Боривоје Милошевић је са успјехом завршио магистарске студије на Филозофском факултету у Бањој Луци. Интересовање за научни рад испољио је кроз низ радова објављених у часописима из области историје и архивистике у Републици Српској и Србији. Кандидат је након завршених магистарских студија учествовао на више домаћих научних скупова, излажући теме претежно из области историје Босанске Крајине, СПЦ и уопште Босне и Херцеговине у аустроугарском раздобљу. Сагледавши наведено комисија сматра да кандидат мр Боривоје Милошевић испуњава све научне и законске основе да приступи изради докторске дисертације под називом „Српско православно свештенство у Босни и Херцеговини у аустроугарском раздобљу (1878—1918)“.

Бања Лука
Марта 2012. године

КОМИСИЈА

1. проф. др Ђорђе Микић, редовни професор Филозофског факултета у Бањој Луци,
предсједник

2. проф. др Душан Берић, ванредни професор Филозофског факултета у Косовској
Митровици, члан

3. проф. др Сузана Рајић, ванредни професор Филозофског факултета у Београду,
члан
